



crkva u svijetu

PRILOZI

MOJE SVJEDOČANSTVO O PAPI PAVLU VI

*tijekom drugog perioda II. vatikanskog sabora u predmetu »Ekleziološki problemi«**

Frane Franić

Gospodine Predsjedniče, Eminencijo, braćo i sestre u Kristu, pozvan sam od Međunarodnog znanstvenog instituta »Pavao VI« da dadem svjedočanstvo o ponašanju pape Pavla VI. tijekom drugog perioda radova II. vatikanskog sabora. Zahvaljujem na ovom za mene časnom pozivu.

Upoznao sam uzoritog kardinala, nadbiskupa milanskog, Ivana Krstitelja Montinija ujesen 1960. Tada sam imao duhovne vježbe u Rhou s oko 60-ak svećenika. Razmatranja je držao otac Giulio Belilaqua, poslije kardinal, veliki prijatelj i duhovni otac kardinala Montinija. U tim istim duhovnim vježbama sudjelovao je milanski kardinal. Pošto su završile duhovne vježbe, kardinal Montini je bio tako ljubezan prema meni da je platio troškove mog boravka i da me je pozvao na objed u nadbiskupsku palaču u Milanu. Za vrijeme objeda kardinal se zani-mao za položaj Crkve u Jugoslaviji. U to vrijeme ja sam bio biskupom 10 godina; osobno sam imao poteškoće od društveno-političkih vlasti pa sam te poteškoće iskreno ispriповjedio Kardinalu.

To je bio prvi put da sam kao biskup izišao iz Jugoslavije, jer prije toga nisam mogao dobiti dozvolu da idem u Rim, kao što to nisu mogli dobiti ni ostali katolički biskupi u Jugoslaviji, osim dvaju nadbiskupa.

•

* Ovo je Svjedočanstvo msgr. dr. Frane Franić pročitao na simpoziju Međunarodnog znanstvenog instituta »Papavo VI« u Bresciji, 19. rujna 1986. na plenarnoj sjednici poslije podne. — Institut »Pavao VI« osnovan je 1978. Objavio je, do sada, više znanstvenih radova o papi Pavlu VI. i održao dva simpozija, u Rimu i Milanu, o njegovu životu i djelu; ovo je bio treći.

Kada je kardinal Montini postao Papa uvijek se je sjećao mogjeg imena i tog posjeta. U to vrijeme bio sam već imenovan članom pretkoncilске Teološke komisije, ali za vrijeme tog posjeta nismo o tome ništa govorili. Kardinal je bio član Centralne pripravnе komisije istog Koncila, ali ja nisam ništa znao o načinu rada tih Komisija, jer sam bio kroz deset godina zabavljen svojim biskupskim poslovima u radu i borbi za očuvanje bitnih istina kršćanske vjere u našem narodu.

Poznato je kako je završio prvi nacrt o Crkvi. Taj nacrt je pripremila Teološka komisija: nacrt je bio odbačen od samog Koncila. Protiv toga nacrta bila je također većina nove Doktrinarnе koncilске komisije, koja se je sastojala od 30 biskupa, koji su bili izabrani dijelom od Koncila, a manjim dijelom bili su imenovani od pape Ivana XXIII. U komisiji su sudjelovali kao stručnjaci teolozi koji su imali međunarodni ugled, a svaki je član komisije mogao imati svog privatnog teologa. Ja takvog savjetnika, najvećim dijelom zasjedanja Koncila nisam imao.

Nakon smrti pape Ivana XXIII, koja je uslijedila poslije prvog zasjedanja Koncila, bio je izabran za novog Papu kardinal Montini koji je uzeo ime Pavao VI. Tada je Doktrinarna komisija ponovno započela svoje radove pod novim Papom. Ja nisam opazio nikakav prekid radova ove komisije. Protiv starog nacrta o Crkvi zapazio sam oštru opoziciju većine Komisija.

Dvije trećine Komisije prema mome sudu pripadalo je novom valu, a po prilici jedna trećina razlikovala se od većine, ali meni još nije bilo jasno u čemu se je sastojala ta razlika pa sam pažljivo slušao što se govori.

Ja sam uvijek bio za dijalog sa svijetom i za otvaranje Crkve prema suvremenom svijetu i, da kažem istinu, orjentirao sam se, više iz pastoralnih razloga prema nekoj vrsti humanističkog socijalizma, ali sam, u to vrijeme, kao i poslije podržao tezu da treba jasno govoriti o suvremenom ateizmu, kao o karakterističnom fenomenu za naše vrijeme koji predstavlja najvažniju zapreku za Crkvu.

Prema mome mišljenju i prema mojem iskustvu ta konstatacija ne bi smjela zapriječiti iskreni dijalog s marksistima.

Moram reći da sam u to vrijeme imao dosta teško mišljenje o ateizmu. U to sam naime vrijeme pristajao uz mišljenje francuskog isusovca, velikog teologa oca Danieloua, prema kojemu je ateizam nauka koja se protivi ljudskoj naravi, a vjera u Boga bi pripadala biti zdravog i kompletnog ljudskog uma. Tako sam barem ja razumio spomenutog teologa svjetskog glasa.

Tada sam zaista slabo razlikovao različite ateizme pa sam ih globalno sve jednako osuđivao, jer sam imao osobno teško iskustvo. Tako je nastala u Koncilu poznata rasprava da li osuditi ili ne osuditi suvremeni ateizam, posebno marksistički. U Koncilu je prevladala teza da se ne osuđuje nitko i nijeda suvremena kniva nauka, koja se nalazi u Crkvi ili izvan Crkve nego da se pozitivno govori i izlaže istinita nauka.

Ja sam tada sudjelovao osobito u Doktrinarnoj koncilskoj komisiji koja je izrađivala tekstove o Crkvi pod novim naslovom *Lumen Gentium* i na novom tekstu *De duobus fontibus*, koji je također odbačen od Koncila i poslije toga bio nazvan *Dei verbum*. Naša je Komisija poslije izrađivala, zajedno s Komisijom za apostolat laika, pastoralnu konstituciju *Gaudium et spes*. Nakon dugih rasprava u komisiji i u koncilskoj dvorani došlo se je na plenarnu koncilsku sjednicu s dvije relacije o novom tekstu o Crkvi *Lumen Gentium*. Relaciju u ime većine Doktrinarnе koncilске komisije pročitao je u koncilskoj dvorani tajnik Svetog Oficija nadbiskup, poslije kardinal, Petar Parente. Drugu relaciju u ime manjine Doktrinarnе koncilске komisije sastavio sam i pročitao ja. Tu relaciju, kako sam poslije doznao od dosta vjerodostojnih izvora, trebao je sastaviti i pročitati irski kardinal, dominikanac Browen, potpredsjednik Doktrinarnе koncilске komisije. Ali kako se je znalo da će ta relacija dobiti samo veoma mali broj glasova koncilskih otaca, kardinal Browen nije htio preuzeti tu zadaću, te je sam Papa želio da je preuzme netko od naše Komisije. To sam doznao od predsjednika iste Doktrinarnе komisije kardinala Alfreda Ottavianija.

Sjećam se da sam, nakon svoje relacije pročitane u koncilskoj dvorani, bio pozvan od kardinala Browena. Kardinal mi je izražavao svoju naklonost zbog mojega držanja u Koncilu.

Kardinal Ottaviani, poznavajući moju orijentaciju iz mojih intervenata u komisiji, pozvao me je u svoj ured i zamolio da uzmem zadaću da napišem relaciju o trećem poglavlju Dogmatske konstitucije o Crkvi u ime manjine Doktrinarnе komisije. Po mojem mišljenju, kako sam već rekao, u Doktrinarnoj komisiji bila je jedva trećina među kardinalima, biskupima i teolozima koja je pripadala manjini. Sjećam se da su manjini pripadali kardinali Ottaviani, Browen, generali redova Fernandez OP, Beno Guth OP, primas OSB i nekoliko biskupa koji su me hrabрили u preuzetoj obavezi.

Na generalnoj sjednici prvi je govorio mons. Parente, poznat čitavoj Crkvi, a poslije njega govorio sam ja: neki nepoznati biskup, Slaven iz istočne Evrope. Radilo se je, kako rekoh, o trećem poglavlju *Svjetlo naroda* i osobito o papinskom primatu u odnosu na biskupski kolegij. Nitko nije nijekao ni papinski primat ni biskupski kolegijalitet, ali je u te dvije relacije bilo dosta razlike u tumačenju tih dviju stvarnosti u Crkvi.

Ja sam u našoj Teologiji — provincijalnoj u svakom smislu — bio profesor dogmatske teologije od 1943. godine (i poslije Koncila sve do 1980.). Možda je to bio razlog zbog kojeg sam imenovan članom pretpripravne i pripravne Teološke dotično Doktrinarnе koncilске komisije. Osim toga poljski biskupi prije Koncila nisu mogli izići iz Poljske, tako sam ja u teološkoj pretpripravnoj komisiji bio jedini biskup iz istočne Evrope. Međutim, u pripravnoj Doktrinarnoj komisiji nalazio se je zagrebački nadbiskup msgr. Franjo Šeper koji je poslije bio imenovan kardinalom, a zatim i prefektom Svete kongregacije za nauk vjere, kao nasljednik kardinala Ottavianija.

Na generalnoj sjednici slijedila je duga diskusija; zatim je bilo glasovanje u kojemu je manjina dobila, ako se ne varam, oko 250 glasova, a većina ostale glasove, tj. ovo 1800 glasova. Ali to je bilo predviđeno; to mi je već unaprijed bio rekao kardinal Ottaviani i dodao da bi Papa imao učiniti svoj intervent u prilog bitnih prijedloga manjine, tj. u prilog papinskog primata, ali ne zato što bi taj bio zanižan ili formalno ograničen ili stavljen u sumnju od većine.

Garanciju za istinitost nauke o papinskom primatu i kolegijalitetu biskupa sadržanoj u službenom tekstu davala je relacija tajnika Svetog Oficija msgr. Parentea, poznata kao čvrsta teologa u tradicionalnoj nauci dogmatske teologije. Ipak, neke rečenice tog službenog teksta činile su mi se nedovoljno jasnima, jer su, po mom mišljenju, mogle biti krivo protumačene i u nekom smislu mogle su ograničavati papinski primat s obzirom na jasnoću kako je bio definiran na I. vatikanskom saboru.

Tako se je činilo i manjini Komisije i tako se činilo i Papi, koji je zaista poslije toga učinio svoj specifični intervent u svojoj *Nota explicativa praevia*, koja je bila uvrštena među koncilске akte, iako je bila odbačena od većine Komisije, iako nije o njoj glasovao Koncil. Ta *Nota* je razjašnjavala baš one točke o papinskom primatu i biskupskom kolegijalitetu trećeg poglavlja *Lumen Gentium*, koje nisu bile tako jasne kao što je željela manjina i sam Papa.

Da je manjina znala, a s njom naravno i ja, da je Papa bio zadovoljan sa službenim tekstom, ja ne bih bio maknuo ni prstom u tom času protiv službenog teksta. Ali Papa nije bio zadovoljan s nekim izrazima u tekstu, dotično mislio je da tim izrazima nešto nedostaje, stoga je učinio ono što je učinio, tj. učinio je koncilski intervent koji je morao biti uvršten među ostale koncilске čine iako koncilski oci nisu o njem glasovali. Papa je to učinio svjestan svojega papinskog primata, shvaćena u njegovoj punini.

Msgr. Parente, moj prijatelj i mogu reći moj dobročinitelj, smatrao me je neke vrste svojim učenikom jer sam upotrebljavao u velikoj mjeri u svojim predavanjima dogmatske teologije priručnik koji je napisao on i msgr. Piolanti. On mi je više puta u prijateljskim razgovorima poslije Koncila govorio o *Nota praevia* kao o nečemu što nije bilo potrebno, jer je, prema njemu, tekst koji je on branio u Koncilu bio veoma jasan upravo u smislu kako ga je tumačila *Nota praevia*.

Ali Papa nije tako mislio. Poslije Koncila on mi je rekao da me je, dok sam čitao svoju relaciju, slijedio i gledao na nutarnjoj vatikanskoj televiziji preko koje je pratio najvažnije koncilске intervente. Zaista se može reći da je Papa bio duboko zabrinut za papinski primat, da isti ne bi bio kako oslabljen ili zamračen kao što smo danas mogli čuti od nekih govornika, npr. od p. Torrella.

Dakle, ostaje jasno da Papa nije dao svoju *Nota praevia* zato da ugodu manjini Komisije i Koncila, pod pritiskom iste manjine, nego da je dao spomenuti akt iz vlastitog uvjerenja.

Papa mi je u spomenutoj audijenciji, 20. X. 1972. iskreno zahvalio za onaj moj intervent te mi je darovao sve Akte II. vatikanskog koncila, koji su do tog časa bili objavljeni i kojih je bilo, ako se ne varam, 11 debelih svezaka. Možda me je Papa u istoj prigodi zapitao, zahvaljujući mi na mojem radu u Komisiji i koncilskoj dvorani, da li sam zadovoljan.

Bio sam iznenađen Papinom ljubeznošću pa sam mu izrazio svoju bezgraničnu zahvalnost i odanost. Zahvalio sam Svetom Ocu i zato što je 1969. obnovio prastari naslov nadbiskupije i metropolije za grad Split. Ti su naime naslovi bili oduzeti Splitu, iz političkih razloga bulom *Locus beati Petri* 1828. godine od austrijske vlade, pod koju je potpala Dalmacija poslije poraza Napoleona.

Jednom sam, sjećam se, u nekoj audijenciji imao hrabrosti da zamolim Papu da javno upozori na neke vjerske zablude koje su se širile u Crkvi: o nepogrešivosti same Crkve, o nepogrešivosti ekumenskih sabora i Svetoga pisma, zatim o božanstvu Kristovu i o distinkciji božanskih osoba u Presvetom Trojstvu itd. Papa mi je odgovorio: »Ali, da li se širne te nauke u Jugoslaviji i u Splitu?«

Opazio sam da Papa smatra kao da smo mi daleko od zapadne kulture, kao što mi je uostalom jednom rekao »voi orijentali«. Ja sam rekao da naši profesori, svećenici i laici koji poznaju jezike i koji se zanimaju za modernu teologiju čitaju također te knjige te da sam ponekada čuo od nekog svećenika inače dobre volje: »A što, da li smo mi pametniji od zapadnih teologa i biskupa?« Danas se naime ideje ne mogu zaustaviti na granicama Istoka i Zapada. Na to mi je Papa odgovorio s izrekom koju ću uvijek pamtit: »Treba suprostaviti dobre knjige lošim knjigama« (*Bisogna opporre i buoni libri ai cattivi libri*).

Tako je neki mali biskup morao biti zadovoljan, ali u dubini srca nije bio.

Ipak kada danas ponovno razmišljam o toj zgodi, moram priznati da je Papa vjerojatno imao pravo, jer za tu liniju, koju sam ja predlagao a koja se danas provodi, vremena nisu bila sazrela. Ja nisam tražio osude nego samo naznake u prilog poniznih i siromašnih vjernika; autoritativne naznake zabluda i konkretnih knjiga u kojima se nalaze zablude barem one najveće u dogmi, moralu i religioznoj praksi.

Držim da je papa Pavao VI. ostajao vjeran svojoj »pozitivnoj metodi« ne iz straha, nego iz ljubavi punoj milosrđa, u nadi da će zaista dobre knjige pobijediti u praksi loše knjige; Papa je vjerovao u nepobjedivost Istine u Ljubavi.

Pavao VI. pokazao je veliku hrabrost proglašujući Mariju »Majkom Crkve« koncilskim aktom, koji nije dao na glassovanje koncilskim ocima. Ja sam bio informiran istoga jutra, prije početka generalne sjednice da bi Papa imao proglasiti Mariju »Mater Ecclesiae«, ali svi biskupi nisu unaprijed bili informirani o tom događaju, tako da, mnogi biskupi, kada je Papa počeo čitati svoj tekst, ostadoše začuđeni; podigli su glave i maćulili uši. Kada je Papa došao u svom čitanju do središnje

točke svojeg koncilskog čina i počeo čitati da je Majka Božja ne samo član, najizvrsniji, Crkve nego da je ona također Majka Crkve, vidio sam, također blizu mene, da mnogi oci izlaze iz koncilске dvorane u znak protesta. U dvorani je nastao žamor tako da je Papa morao za neko vrijeme prekinuti svoje čitanje.

Naravno da sam se ja radovao u sebi videći da Papa nije samo izvrstan diplomata nego da je također i izvrstan vjernik i hrabar Papa, kojega vodi Duh Sveti osobito u odlučnim časovima.

Završavajući kažem da je Papa Pavao VI. bio uvijek svjestan svoje goleme odgovornosti za čitavu Crkvu. Sjećam se da je jednom, videći i čujući neke oce koji su govorili otvoreno o »papolatriji«, zavikao u koncilskoj auli vrlo jakim i žalosnim glasom: »Ja sam vaš sluga i vaša glava, dana vam od Krista.«

Ali, Papa je bio svjestan da je on glavna zapreka za ekumenizam, za sjedinjenje Crkava; stoga je nastojao da izvršava u praksi vlast, danu mu od Krista, s velikom poniznošću i s velikom bratskom ljubavlju.

»MAJKA CRKVE« I »NOTA PRAEVIA« PAVLA VI. NA II. VATIKANSKOM SABORU*

Frane Franić

Želio bih naglasiti veliku hrabrost Pape Pavla VI. koju je pokazao u II. vatikanskom saboru kod proglašenja Marije »Majkom Crkve«. Sigurno je Papa znao da će mnogi oci, dapače i većina njih, biti nezadovoljni tim njegovim gestom koji je bio toliko značajan u mariološkom ekleziološkom smislu.

U mariološkom smislu taj papin gest je bio značajan jer je pridavao Mariji ne samo mjesto u Crkvi kao najizvrsnijem članu Crkve kao što je to većina sabora tvrdila, nego joj je dao i mjesto iznad Crkve, kao Majci Crkve. Mnogi su oci također smatrali, skupa s većinom članova Doktrinarne komisije, da je taj naslov »Majka Crkve« nejasan. Govorilo se naime, između ostaloga, da je Crkva majka, a da je majka majke zapravo »baba«, a ne majka vjernika.

* INTERVENT NADBISKUPA FRANIĆA u spontanoj raspravi nakon referata o proglašenju Marije »Majkom Crkve« koji je održao prof. Laurentin na Međunarodnom znanstvenom simpoziju na Institutu »Pavao VI« u Bresciji, 21. 9. 1986.